

Rationell mjölkproduktion och växtodling i ekobygd vid Kinnekulle

Text och foto: Hans Jonsson, Trelleborg

Storskalig optimerad och rationell ekologisk mjölkproduktion och växtodling kännetecknar lantmästare Dag Arvidssons verksamhet på gårdarna Lövåsa och Helledal vid Kinnekulles fot i Västra Götaland.

En solig och fin dag i början av december besöker jag lantmästare Dag Arvidsson på Helledal strax öster om Lidköping. Det är full rulle i stallet, 120 kor har mjölkats, mycket ska fixas men vi hinner ändå med en intressant diskussion kring hur Dag bedriver verksamheten och filosofin bakom företaget.

Kor, växtodling, bete och skog

1993 tog Dag över föräldrahemmet Lövåsa. Tillammans med Helledal omfattar företaget idag 120 mjölkkor, 386 ha åker, 55 ha bete samt 40 ha skog. Det tarvar en heltidsanställ och tre deltidsanställda samt Dag Arvidssons mycket stora engagemang för att ro det hela i land. Gårdarna ligger mycket vackert vid foten av Kinnekulle strax öster om Lidköping i Västra Götaland.

Ekobygd

– Vi tillhör Götene Kommun och här finns bara en gård med mer än 100 mjölkkor som inte drivs

ekologiskt. Det är en riktig ekobygd vi bor i säger Dag Arvidsson och fortsätter: Ganska snart efter att jag tagit över föräldrahemmet fick jag en tydlig bild av att det finns stora möjligheter i ett bra ekonomiskt utbyte i kombinationen ekologisk mjölkproduktion och växtodling. Vi har en öppen och bra dialog grannar emellan och det var uppenbart att mina kollegor kunde nå samma utbyten på ekologisk vall som jag fick i min konventionella odling men till betydligt större insatser.

Snabb övergång till ekologisk drift

Det gamla kostallet hade gjort sitt och Dag komprimerade ihop ett framgångsrecept med storskalighet, effektiv arbetsinsats och balans mellan animalieproduktion och växtodling som huvudingredienser.

– Jag bestämde mig för att satsa på en snabb övergång. Det passar mig bäst då jag slapp en hel del krångligheter med bl.a. särskiljning. Nackdelen var att växtföljden på en del fält inte blev den bästa men fördelarna övervägde trots allt och det känns mycket bra att nu köra på för fullt berättar Dag entusiastiskt.

Han betonar vidare att planering och förebyggande åtgärder är A och O för att övergången ska ske utan alltför stora obehagliga överraskningar.

Helledals Gård, öster om Lidköping. Ekologisk mjölkbesättning om 120 kor, växtodling och skog. Omställd 1999–2000. Lösdrift och robotmjölkning sedan 2000. Många gårdar i trakten drivs ekologisk vilket bl.a. enligt ornitologisk expertis medfört positiva effekter på fågellivet.

Bra kurs och bra kollegor

En viktig del i planeringsarbetet var att han parallellt med arbetet på gården gick en ”Högre kurs i ekologisk odling” på SLU. Han prisar kursen som gav mycket kunskap och erfarenhetsutbyte lantbrukare och rådgivare emellan. Dag rekommenderar kursen varmt och kan inte nog betona värdet av att verkligen lyssna och lära!

Kunskap är till viss del färskvara – det gäller att hänga med i vår föränderliga värld. Således deltar Dag aktivt i ERFA-grupper, anlitar rådgivare och har bra utbyte av kollegor i bygden. En sund inställning som gett Dag många idéer som han stöpt om för att passa hans företag.

Hälften foder, hälften avsalu

Åter till övergången till ekologisk odling: nu gällde det att hitta en bra lösning för Dags företag. Han ersatte 100 uppbundna kor med 120 kor i lösdrift och robotmjölkning. Vidare valde han en grödfördelning och växtföljd som till hälften genererar foder till korna medan den andra hälften går till avsalu.

Är inte det ett mycket komplicerat arbete som ligger bakom att hitta den optimala lösningen, undrar jag:

Höstraps har hitintills varit min viktigaste ekogröda säger Dag Arvidsson. Här i årets fält med hybridsorten Banjo.

- Jag följer upp resultaten noga och har fortlöpande diskussioner med rådgivare kring hur vi bäst väger grödorna mot varandra. Jag täcker inte hela, men en stor del av mitt foderbehov från egen odling. Och hitintills har det varit bra priser på avsalugrödorna – inte minst rapsen så de försvarar väl sin plats i driften.

Två växtföljder

Vi kommer in på odlingen och det framgår snabbt att det är bra växtföljder, god växtnäringssörjning och låg arbetsförbrukning som är kännetecknande för dessa.

Den dominerande jordarten är mellanlera. På Lövåsa blandas den med inslag av lättlera medan man hittar en hel del mojord på Helledal. Dags tips är att inte chansa med tuffa växtföljder utan hålla sig till långsiktig och säker grödfördelning.

Växtföljd Helledal	Växtföljd Lövåsa
Åkerböna + vårvete + vallinsädd (helsäd eller mogen skörd)	Vårvete + vallinsädd
Vall	Vall
Vall	Höstraps
Höstraps	Höstvete
Höstvete	Åkerböna

”Ingen” ogräsbekämpning

Samtliga grödor bredsås med 12 cm radavstånd och utsädesmängder i nivå med konventionell odling. Kompletterande ogräsbekämpning sker endast i undantagsfall.

- Vi har inte haft några direkta problem med ogräs hitintills. Den bästa ogräsbekämparen är en bra konkurrerande gröda så vi satsar på att uppnå jämna och relativt täta bestånd säger Dag. Det ligger i linje med min strategi att hålla arbetsinsatserna nere. Tack vara rationell maskinpark och små insatser kommer vi ner i c:a 4 timmar per hektar i arbetsinsats. I år har jag dock ett höstvete-fält som inte är plöjt vilket har gett ett större ogräsuppslag än normalt så det blir nog ogräsharvning till våren. Jag lejer in tjänsten också kör vi halva fältet så får vi bra underlag för en utvärdering av lönsamheten i åtgärden. Utan direkta jämförelser är det svårt att riktigt kunna utvärdera sina insatser!

Växtnäringstillförsel

Generellt är växtnäringstillförseln god. Flera av grödorna får en kombination av 20 ton nötsväm och 1 000 kg/ha Biofer 7-9-0. Det ger god balans mellan

Senast förvärvade flaggskeppet: Tallriksplog Kuhn Discover MX.

kväve, fosfor och kalium. Fosfortillskottet är mycket välbehövligt eftersom den senaste markkarteringen visade på mycket låga fosforvärden.

Två varianter av åkerböna

Vi börjar grödbeskrivningen med grödan: åkerböna plus vårvete plus vallinsådd. Åkerbönan sås med Rapidens gödselbilar, vårveten med fröbillarna och vallfröet med en kompletterande frölåda. Antingen skördas grödan som helsäd till "hacke" dvs. ensilage eller så väntar Dag till mogen skörd. Den tidiga helsädeskörden ger bäst förutsättningar för den efterföljande vallen.

- Om det hade funnits bättre rensmöjligheter så hade jag varit mycket intresserad av utökad odling av blandsäd som fungerar mycket bra i ekologisk odling menar Dag. Till skillnad från ärter i renbestånd som han också provat och som inte alls fungerar.

Vall

Vallarna består av vitklöver, rödklöver, lusern, rajgräs, rajsvingel och timotej. Vallen gödslas ej. Förstaårsvallen på Helledal skördas tre gånger, andraårsvallen en till två gånger. Den ettåriga vallen på Lövåsa skördas två gånger.

Viktig höstraps

Höstrapsen är kanske den viktigaste avsalugrödan för närvarande och prioriterad på flera sätt. Förfrukten är bästa tänkbara – vall. Före sådd sprids 20 ton/ha nötsväm, fältet plöjes och sås med Rapid, 12 cm radavstånd och c:a 4–5 kg/ha utsädesmängd av någon hybridsort. På våren sker en komplettering av växtnäringen med ytterligare 20 ton/ha nötsväm samt 1 000 kg/ha Biofer. Sidoknivar används för att underlätta skörden. Största möjliga noggrannhet och aktsamhet tas vid skörden för att minimera spill.

Utsädesodling av höstvetete

Höstrapsfältet stubb körs hårt, plöjs, och sås med höstvetete Stava c:a 220 kg/ha. På våren sås fånggröda in genom att sprida fröna på ytan följt av nedmyllning med flytgödselspridarens myllningsaggregat.

- Dag Arvidsson har noterat att myllningsaggregatet har betydande fördelar jämfört med släpslangar.
- Jag får en viss ogräseffekt och definitivt mindre förluster av kväve betonar han. Men tyvärr har jag haft några svaga höstvetegrödor, troligtvis beroende på de senaste blöta årens svampproblem. Torra år är de bästa för mig. Våra relativt tunga jordar klarar av vattenförsörjningen samtidigt som svamparna missgynnas.

Utsädesodlingen av ekologisk höstvete. Halva fältet ska ogräscharvas till våren. I bakgrunden Helledals Gård och Kinnekulle.

Okomplicerad vårveteodling

På Lövåsa används vårvete för vallinsådden. En relativ enkel odling. Normal utsädesmängd av sorten Dacke, växtnäringstillförsel i form av 20 ton/ha nötsväm samt 1 000 kg/ha Biofer.

Problem

På min fråga om vilka som är de största problemen just nu och i framtiden så svarar Dag med att i nuläget efter tre års ekologisk odling och mjölkproduktion så har inga större problem uppstått. Han kan dock tänka sig att tvingas förändra eller anpassa växtföljden i framtiden efter ogräsfloras förändring. Åkerven är ett ogräs som sprider sig norrut och kan ställa till problem. Han tror också att han får hålla ett öga på markpackningen och att vara försiktig med effekterna av körning med stora tunga maskiner.

Ljus och inspirerande framtid

Dag ser ljus på framtiden.

– Att odla ekologiskt ligger helt i linje med tongångarna i samhället och bland gemene man. EU går mot allt mer miljöstöd. Jag tycker att det är en bra utveckling och trivs med odlingsformen. Jag lär mig mer och mer och en kul sideeffekt har varit att jag märkt att jag fått goda tips från min gamla far som var med på tiden före kemijordbruket: Han har närheten till odlingen i ryggmärgen och det är en stor tillgång för mig att kunna ta del av hans erfarenheter.

Stöd i all ära men Dags tankar kretsar mer kring alla de marknader som ligger och väntar på kreativa ekoföretagare:

– Häromdagen fick jag höra om en ekologisk produktion av svamp som inte fick tag på tillräckligt med ekohalm. Där ska vi vara med nästa gång... sagt av en man boende i en ekobygd där ornitologerna märker hur fågellivet förbättrats som en följd av det stora inslaget av ekologisk odling. Och en bygd dit turister vallfärdar för att beskåda "Arns kyrka" Forshem – men det är en annan historia!